

7-2703

GK.88

T.C.
MALİYE BAKANLIĞI
Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü

Sayı : B.07.0.BMK.0.33.610-33/18
Konu : Yazılı Soru Önergesi

26.04.12 • **4946**

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 17/02/2012 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.00-42301 sayılı yazınız.

İlgi yazı ekinde alınan ve cari açık verilerini ihtiva eden, Adana Milletvekili Sayın Ali DEMİRÇALI'ya ait 7/2703 esas numaralı yazılı soru önergesinde yer alan hususlar aşağıda değerlendirilmiştir.

Bilindiği üzere, Türkiye'nin son yıllarda geçirdiği ekonomik dönüşüm göz önüne alındığında, en önemli büyüme unsurlarından birisinin ihracat olduğu görülmektedir. Türkiye'nin söz konusu süreci başarıyla yürüten bir ülke olduğu hem dış ticaret istatistiklerinden hem de makro iktisadi verilerden anlaşılmaktadır. Bu itibarla, ülkemize istihdam ve refah sağlayan ihracatın tartışılması ve buna ilişkin gelişmelerin kamuoyuyla paylaşılması bu nitelikleri göz önüne alındığında tabii bulunmaktadır. Geçmiş uygulamalar ve mevcut planlamalar göz önüne alındığında, dış ticaretin değerlendirilmesinde tek başına ihracat odaklı bir yaklaşım sergilenmemekte, ithalatı da göz ardı etmeyen ve dış ticareti bütüncül bir biçimde ele alan bir yaklaşım sergilenmektedir. Bu kapsamda, Ekonomi Bakanlığınca ihracatın ve ithalatın gelişimi yakından takip edilmekte ve resmi ihracat ve ithalat istatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından aylık olarak açıklanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının Cari İşlemler Dengesi ve Paranın Stok Değerine (Emisyon Hacmi) ilişkin değerlendirmeleri aşağıda belirtilmiştir.

Cari işlemler dengesine yönelik olarak yapılan analizlerde cari açığın geldiği seviyeyi ülkenin büyüme, enflasyon gibi temel makro büyüklükleri ile beraber değerlendirmek iktisat yazınında genel kabul görmüş ilkelerdendir. Bu çerçevede 2002 ile 2011 yıllarındaki cari işlemler açıklarını salt nominal büyüklükler açısından karşılaştırmak yanıltıcı olabilmektedir. Diğer taraftan, cari işlemler açığının geldiği seviyeyi ilgili dönemin şartları içinde değerlendirmek daha anlamlı sonuçlar verebilmektedir. Cari açığın 2002 yılındaki seviyesi 2010 ve 2011 yıllarına göre oldukça düşük olmakla beraber iki dönemin iktisadi şartları birbirinden farklıdır. Bu farklılıkların başında 2002 yılının Türkiye'nin 2001 krizi sonrasında içsel dinamikleri nedeniyle yurtdışı finansman imkanlarına erişimin oldukça sınırlı olması, 2010-2011 döneminde ise Türkiye'nin olumlu yapısal özellikleri ile birlikte uluslararası piyasalarda finansman imkanlarının müsait olmasının yer aldığı da belirtilmelidir. Cari işlemler açığındaki artışın ardında yatan faktörler 2 ana başlık altında özetlenebilir:

- a) Yapısal Unsurlar
- b) Konjonktürel Unsurlar

a) Yapısal Unsurlar

Cari açığın en önemli belirleyicileri tasarruf açığı ve yatırımlardır (Tablo 1). Son yıllarda kamu tasarruflarında gözlenen iyileşmeye rağmen özel kesim tasarruflarının azalması sonucunda toplam tasarruflar düşme eğilimine girmiştir. 2002-2008 yılları arasında

ekonomideki hızlı büyüme ile birlikte yatırımlar artma eğilimine girmiş ancak yurtiçi tasarrufların artmaması nedeniyle giderek yükselen oranda bir cari işlemler açığı ile karşılaşmıştır. 2009 yılında küresel kriz sebebiyle azalan yatırımlar cari açığı önemli oranda düşürmüştür. Ancak, küresel kriz sonrası toparlanma sürecinde Türkiye’de yatırımlar hızla artarken tasarruf oranları yatay bir seyir izlemiş ve cari açık tekrar artmıştır.

Tablo 1: Tasarruf ve Yatırımlar

Yıllar	YURT İÇİ TASARRUFLAR / GSYİH	SABİT SERMAYE YATIRIMLARI / GSYİH
2002	18.6	17.1
2003	15.5	17.4
2004	16.0	20.7
2005	15.9	21.4
2006	16.5	22.6
2007	15.5	21.8
2008	16.8	20.2
2009	13.1	17.2
2010	13.9	20.2
2011*	13.3	22.4

*Kalkınma Bakanlığı 2012 Yılı Programı Gerçekleşme Tahmini
Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Tasarruf oranının düşük olmasının yanı sıra, Türkiye’de cari açığın artmasında ikinci önemli yapısal unsur enerji ithalatının toplam ithalat içinde önemli yer tutmasıdır (Tablo 2). 2002-2005 döneminde enerji ithalatının toplam ithalat içindeki payı ortalama yüzde 17 civarında iken, söz konusu oran son yıllarda enerji fiyatlarının yükselmesiyle kademeli bir şekilde artmış ve 2011 yılı itibarıyla yüzde 22.5 seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 2: Toplam ithalat ve Enerji ithalatı (milyar ABD doları)

Yıllar	Toplam İthalat	Enerji İthalatı	Enerji ithalatı / Toplam İthalat (yüzde)
2002	51.6	9.2	17.9
2003	69.3	11.6	16.7
2004	97.5	14.4	14.8
2005	116.8	21.3	18.2
2006	139.6	28.9	20.7
2007	170.1	33.9	19.9
2008	202.0	48.3	23.9
2009	140.8	29.9	21.2
2010	185.5	38.5	20.7
2011	240.8	54.1	22.5

Kaynak: TÜİK

c) Konjonktürel Unsurlar

Türkiye’de son dönemde cari açığın artışının ardında yatan en önemli konjonktürel unsur iç ve dış talebin büyüme hızlarının iç talep lehine ayrışmasıdır. Küresel kriz sonrasında Türkiye’nin ihracat pazarlarının büyük kısmını teşkil eden gelişmiş ülkelerdeki yapısal ve

konjonktürel sorunlara bağlı olarak dış talebin büyüme hızının sınırlı olduğu gözlenmiştir. Öte yandan bu ülkelerde talebi dengelemek amaçlı uygulanan para ve maliye politikalarının Türkiye gibi yapısal özellikleri itibarıyla güçlü bir görünüm arz eden ülkelere sermaye girişlerine yol açması, Türkiye ve benzer ülkelere iç talepteki büyüme hızını artırmıştır. İç talepteki artış ve sermaye girişlerine bağlı olarak Türk Lirasında gözlenen değerlenme eğilimi 2010 ve 2011 yıllarında ithalatı hızla bir yükselişi beraberinde getirmiştir. Bu durum cari açığın genişlemesinde önemli bir etken olmuştur.

Türkiye’de gözlenen yüksek cari açığın bir diğer önemli nedeni son yıllarda enerji fiyatlarındaki yükseliştir (Tablo 3). Ham petrolün ortalama varil fiyatı, 2002 yılında 25 ABD doları seviyesinde iken, 2002-2011 döneminde hızlı bir şekilde artmış (2009 kriz yılı hariç) ve 2011 yılı itibarıyla ortalama 110 ABD doları seviyesine gelmiştir. 2010 yılında Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde yaşanan siyasi gelişmelere bağlı olarak yükselen ham petrol fiyatları, enerji ithalatını artırmış ve cari açığı olumsuz etkilemiştir.

Tablo 3: Ham Petrol Fiyatları (Brent, ABD doları/varil)

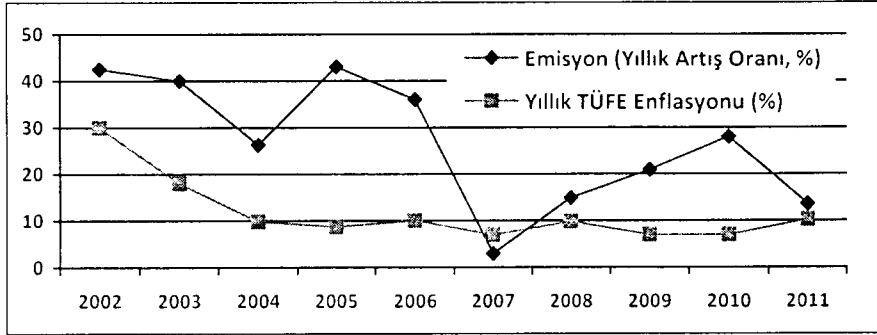
2002	24.9
2003	28.8
2004	38.3
2005	54.5
2006	65.2
2007	72.7
2008	97.9
2009	61.6
2010	79.8
2011	111.1

Tablo 4: Yıl Sonları İtibarıyla Emisyon Hacmi (Bin TL)

Yıllar	Emisyon Hacmi
2001	5.282.660
2002	7.635.622
2003	10.675.528
2004	13.465.237
2005	19.612.019
2006	26.815.151
2007	27.429.389
2008	31.743.434
2009	38.340.278
2010	48.937.560
2011	55.103.174
2012(*)	51.424.217
(*) 01.02.2012 itibarıyla Kaynak: TCMB Analitik Bilançosu	

Grafik 1'de ise emisyon hacminin yıl sonları itibarıyla gösterdiği yıllık yüzde değişimi, yıllık Tüketici Fiyat Endeksi enflasyonu ile birlikte sunulmaktadır. Görüleceği üzere, emisyon hacmi 2002-2006 yılları arasında enflasyondaki hızlı düşüşle birlikte ekonomik birimlerin Türk Lirasına daha fazla güven duymasının sonucunda artan para talebine istinaden hızlı oranlarda artış kaydetmiştir. Bu durum, iktisat yazınında başta Phillip Cagan olmak üzere birçok iktisatçının da belirttiği, yüksek enflasyon rejiminden düşük enflasyon rejimine geçişin olağan bir sonucudur. Anılan dönemde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası talep edildiği kadar para basmış, dolayısı ile emisyon hacmi reel anlamda artmış olsa da enflasyonist bir etki yaratmamıştır.

Grafik 1: Yıl Sonları İtibarıyla TÜFE Enflasyonu ve Yıllık Emisyon Artış Oranı

Diğer taraftan, yüksek seviyede gerçekleşen cari açığın temel belirleyicisi "Dış Ticaret Dengesi" olmuştur. Ancak, son aylarda ithalat artış hızında bir yavaşlama göze çarpmaktadır. Bunun altında son dönemde cari açıkla mücadele için alınan önlemler yatmaktadır. Nitekim, 2011 yılı Aralık ayında dış ticaret açığı geçen senenin aynı dönemine göre %7,2 azalarak 8.107 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemiz cari açığının artma sebepleri:

- 2010 ve 2011 yıllarındaki yüksek ekonomik büyümeye paralel olarak, üretimin ve buna bağlı olarak ara malı ithalatının artması,
- 2008-2009 mali krizi ve ardından 2011 yılında Avrupa'da derinleşen ve yayılan borç krizi nedeniyle, dış talebin sınırlı düzeyde kalması,
- Artan enerji fiyatlarına bağlı olarak enerji ithalatının artması,
- Türkiye'de 2009 yılındaki ekonomik daralma sırasında ertelenen lüks/dayanıklı tüketim malları talebinin 2010 ve 2011 yıllarında artması,
- Türkiye'de ve ülkeler arasında uzun süreli devam eden tasarruf-yatırım dengesizliği,
- Gelişmekte olan ekonomilere yüksek düzeyde sermaye girişi gerçekleşmesi ve bunun reel kur üzerindeki etkisi,

olarak belirlenebilmektedir.

Hükümetimizce, ihracatın artırılması ve ithalatın kontrol altına alınması için kalıcı ve yapısal projeler üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir. Bunlara örnek olarak,

İhracatı artırmak amacıyla;

- Teşvik-yatırım-üretim-ihracat zincirinin koordinasyonu.
- Yeni teşvik düzenlemeleri.
- Mal ve hizmetler ticaretinde ihracat pazarlarını çeşitlendirme.
- Mal ve hizmetler ticaretinde ürün/sektör kompozisyonumuzu genişletme.
- Doğrudan yabancı yatırımları teşvik.
- Yeni nesil serbest bölgeler.

İthalatı kontrol altına almak amacıyla;

- İhracata Dönük Üretim Stratejisi ve Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES).
- Kamu tedarikinde stratejik yaklaşım ve yerli girdi kullanımının özendirilmesi.
- Ticaret politikası savunma araçları.
- Ürün güvenliği ve denetimi.

konularındaki çalışmalarımız gösterilebilir. Bu çalışmalarımız, ihracatı ve ihracata dönük üretimi artırmak ve yurt içinde katma değeri ve teknoloji düzeyini yükseltmek yönündeki ortak hedeflere hizmet etmektedir.

Ayrıca, 2003-2011 döneminde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarından elde edilen toplam gelir miktarı 33.149.392.176 ABD Doları olup, gelirlerin yıllara göre dağılımına ilişkin bilgilere Ek-1’de yer verilmiştir.

Bilgilerini arz ederim.

Mehmet ŞİMŞEK
Maliye Bakanı

EKLER :

Ek1- Tablo (1 sayfa)

ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ	
Yıllar	(ABD Dolar)
2003	148.572.241
2004	889.460.951
2005	2.854.780.106
2006	9.462.746.705
2007	8.648.695.429
2008	5.709.291.728
2009	1.405.856.049
2010	2.529.010.735
2011	1.500.978.232
Toplam	33.149.392.176